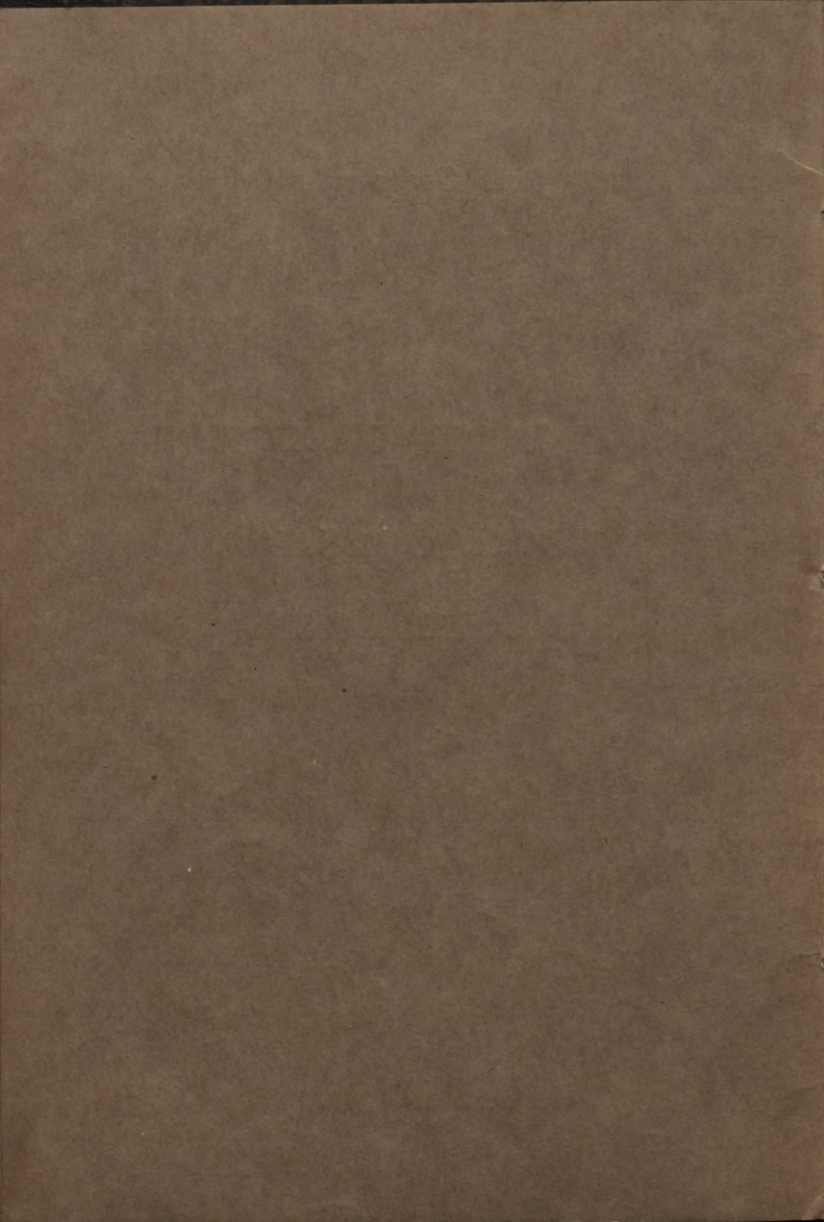

Jānis Greenfelds

**Kurla un pakurla
pedagoģiska
dziedināšana.**

30382.
dzelt

RĪGĀ, 1923. g.
Autora izdevums.

371.9

IV. B

37
—
217

Jānis Greenfelds

m/f

648.88

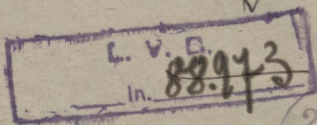
**Kurla un pakurla
pedagoģiska
dziedināšana.**

RĪGĀ, 1923. g.

Autora izdevums.

1153

0305031134

28

Julija Pēterona drukātava Rīgā, Suvorova ielā № 20/22.

Ievads

No kara trokšņa un ievainojumiem kurli un pakurli tapuši pieaugušie, no grūtām epidemiskām slimībām — sevišķi no šarlaka, difterijas un c. dzirdi zaudējušie bērni un pusaudži ir tie, kam šī grāmatīņa nodomāta.

Jau tā ir nelaime, ka cilvēks nedzird vairs. Šij nelaimei piebiedrojas vēl citas. Kurlais, nedzirdēdams vairs savu tuvinieku valodu, nevar vairs ar viņiem saprasties, zaudē dzīves prieku, mocas ar nospiestu gara stāvokli, top kluss un, vientuļībā palikdams, aizmirst ar laiku arī valodu — top mēms. Ar bērniem tādu gadījumu sevišķi daudz.

Zinība vēl nav tik tāju tīksmī, ka varētu kurlajam atdot dzirdi atpakaļ vai likt ko citu tikpat labu viņas vietā, bet viņa atradusi ceļus un līdzekļus, ar kuriem dzirdes zaudējumu cik necik var atsvērt. Viņa atradusi, ka citu cilvēku runu un valodu var uzņemt nevien ar ausi, bet arī ar aci un ka šinī ziņā aci var it pietiekoši izmantot dzirdes vietā, var iemācīties — tā sakot — „dzirdēt ar acīm“.

Šis grāmatīņas nolūks ir par to paust, lai neviens nepaliktu nezināšanā, un visus tos, kam vajadzība, pamācīt, kā ievingrināt aci, lai tā varētu izpildīt auss vietu, lai kurlais un pakurlais izbēgtu no bēdīgajām sekām, kādas viņu var piemeklēt, ja parastā ceļā viņš nevar vairs ar citiem saprasties. Šī pamācība nebūs medicīniska pamācība, bet pedagoģiska.

Reizē ar to katrs jābrīdina no operācijām un dzirdes aparātiem.

Caur auss operāciju vēl neviens kurlais nav tapis dzirdīgs. Tas ir sāpīgi teikt, bet tomēr jāsaka. Godīgi ārsti tādas operācijas neuzņemas. Ja kas to ir darijuši, tad tikai ar nolūku vai nu izmēģināties praksē un krāt piedzīvojumus, vai arī taisīt ieņēmumus, kur var.

Dzirdes aparāti kurliem dzirdi neattīsta un ir viņiem pilnīgi bez nozīmes. Pakurliem viņi dzirdi neuzlabo, bet pakurlais ar viņu palīdzību gan iemas uzķert šo to ar ausi, sevišķi tad, ja jau iemācījies izmantot arī aci — iemācījies, kā jau teicu, „dzirdēt ar acīm“. Aparātu ir vairāk konstrukcijās. Pirms kādu no tiem par dārgu naudu iegādāties, jāprasa ausu ārsta-specialista padoms, bet nekādā ziņā nepaļauties uz kļiedzošiem sludinājumiem no ārzemēm. Pakurlam

jāsargas no auss pārpūlēšanas ar aparatu, lai vājo dzirdi nepadarītu sliktāku, bet prātīgi vingrinot, to taupītu un uzglabātu savas balss skaņas kontrolei.

Pedagoģiskā dziedniecība vingrina kurlā un pakurlā aci. Kā raksti un grāmatas sastāv no burtiem, kuņģi salikti vārdos un teikumos, un šo burtu pazinējs var rakstu un grāmatu lasīt un saprast, — tāpat mute, izrunādama vārdus, izdara ar lūpām, mēli, žodu un smakru zinamas kustības, kuņģi ir tikpat daudz, cik burtu un to sakopojumu grāmatā, un šo kustību pazinējs var lasīt otra cilvēka valodu no mutes kā rakstu no grāmatas. Starpība tikai tā, ka rakstītais un drukātais burts paliek redzams arvienu tai vietā, kur viņš likts, turpretim mutes kustība norit zibens ātrumā un neatstāj it ne kaut kādas paliekamas pēdas: mute neraksta uz papīra, bet gaisā. Mutes raksts tādēļ grūtāki lasams un viņa iemācīšanās prasa daudz laika un nopietna vingrinājuma.

Kā rokraksts visiem cilvēkiem nav vienāds, skaidrs un salasams, tāpat nav vienāda, skaidra un saprotama izruna. Skaidru rakstu un labu izrunu var lasīt viegli, bet neskaidru — ar lielām pūlēm. Tā ir otra grūtība mutes raksta lasīšanā.

Lai šīs grūtības tomēr nevienu neatbaida; viņas ir pārspējamās. Tas, kas pēc šīs grāmatiņas mācīsies pats, kā arī tas, kas uzņemsies mācāmā vadību, atradīs vingrinājumus vajadzīgos aizrādījumus.

Jāpiezīmē vēl, ka tādi bērni, kas kurlī no dzimšanas vai no pirmajiem dzīves gadiem un valodu nav iemācījušies un nemāk, ir jānodod kurlmēmu skolā, jo tiem šī grāmatiņa nav domāta. Tikai tie še varēs mācīties, kas runāt māk, bet nedzird.

Lai man arī šinī vietā būtu atļauts izteikt Kultūras Fonda valdei dziļi izjustu pateicību par līdzekļu atvēlēšanu grāmatiņas iespēšanai. No sirds priecājos, ka nu varu pamācību izsniegt bez maksas vispirms visiem tiem, kam vajadzība mācīties, tad arī skolām un bibliotekām informācijas nolūkā.

J. Greenfields.

Rīgā, martā 1923.

1.

Pirmais vingrinājums.

a u o au p b m

pa pu po pau — ap up op aup ba ab bu ub bo
ob bau aub ma mu mo mau — am um om aum

pap pab pam — bap map bab bam mam —
aba apa ama uba ubu upa upu uma pum mup
mum mub bum umu upma apma ampa opa oma
mobu apmo aupa apau aubo

pupa, bauma, baumu, oma, pupu, papu, māmu,
mama.

Paskaidrojumi.

1. Lasi pirmajā rindiņā augšā **a u o!**
2. Nosēdies spoguļa priekšā, lasi vēl un skaties pie tam uz savām lūpām!
3. Ievēro, cik plati atveras mute, kad izrunā **a!**
4. Atmini, kā lūpas savelkas un padodas uz priekšu, kad runā **u!**
5. Ievēro pārgājienu no **u** uz **a**, kad izrunā **o!**
6. Skaties spogulī, kā kustas lūpas, kad izrunā **au!**
7. Izrunā **p** bez balss!
To dari tā: saknieb viegli lūpas un, pūsdams dvašu uz āru, palaid lūpu sakniebumu ātri vajā, lai iznāktu tā, it kā kad dvaša šo lūpu sakniebumu būtu pārrāvusi.
8. Dari tāpat, kad izrunā **b**, tikai reizē ar dvašu laid arī balsi!
9. Kad izrunā **m**, tad papriekš aiztaisi lūpas (muti) cieti un laid dvašu uz āru reizē ar balsi **c a u r d e g u n u!**
10. Lasi tālāk un salīdzini labi uzmanīgi **p, b, m** izrunu visos salikumos! Lai gan no sākuma liekas, ka šo triju skaņu izruna ir vienāda, tomēr tas tā nav. Katrai ir sava, lai gan maza, tomēr īpatnēja nokrāsa. To tu ievērosi, ja būsi labi uzmanīgs.
11. Skaties cieši spogulī uz savām lūpām, žodu un smakru, kad runā! Tur tu novērosi pie katras skaņas izrunas īpatnējas kustības un muskuļu darbošanos. Pēc šīm kustībām tu vēlāk varēsi pazīt tās pašas skaņas, viņu salikumus un vārdus citu cilvēku lūpās.

12. Kad kādu pusstundu esi vingrinājies spoguļa priekšā, tad palūdz kādu no tuviniekiem, lai palasa to pašu vingrinājumu tev priekšā. Bet ne no vietas: lai viņš pēc savas izvēles lasa pa balsenam drīz no vingrinājuma gabaliņa sākuma, drīz no beigām, drīz vidū. Tiklīdz zinamo balsienu vai vārdu viņš izteicis, tu to pašu atkārti, lai viņš dzird, vai bija pareizi, vai nē. Ja tuvinieku ir daudz, tad palūdz vēl otru un trešo, vīrieti un sievieti, lai tevi pavingrina. Tad tu jau redzēsi, ka katram ir savas īpatnības skaņu un vārdu izrunā. Grūtāki būs saprast no tādiem vīriešiem, kam žods, smakrs un mute apauguši ar bārdi un kuplām ūsām. Bet vingrināties tomēr ir labi. Par visām lietām vajaga, lai tavi vingrinātāji nosēžas vai nostājas ar ģīmi pret gaismu, jo ja viņu lūpas, žods un smakrs būs tumšā, tad tu nekā nevarēsi novērot un saprast.

13. Bērniem, kas šos paskaidrojumus paši nemāk labi izprast, vajaga vadītāja no paša sākuma. Vadītājs lai liek bērnam darīt visu tā, kā paskaidrojumos no 1.—12. aizrādīts.

14. Pirmajā laikā pietiek, ja vingrinies katru dienu 2 stundas — 1 stundu priekšpusdienā, otru — pēcpusdienā, lai acis nepiekūst un lai pārmērība neapnikst. Bet ja mācāmajam vai tam, kas mācas pats, ir patīkšana un dziņa tikt ātrāki uz priekšu, tad var vingrināties, cik vien gribas.

2.

Otrs vingrinājums.

t d n

ta tu to tau — at ut ot aut da du do dau — ad
ud od aud na nu no nau — an un on aun

tad nat pat bad dab pun bud mut tum put
bod dob top taup autu

doma, noma, tapa, puta, pauna, panna, tauta, banda,
bauda, būda, tupu, topu, dod, dodu, dabūt, padot,
padod, dodat, adata, madama, apdomāt, nauda, doma,
daba, taupa, auda, audu, audāt, pumpa, manta, nupat,
tupat, matam.

Paskaidrojumi.

1. Izrunā t bez balss! Dari tā: Turēdams muti pusatvērtu, piespied mēles galu iekšpusē pie augšējās zobu rindas, ieņem elpu un laisdams dviņu uz āru taisni pa to vietu, kur mēle piespiedusies, palaid mēles galu ātri vaļā, lai iznāktu tā, it kā kad dviņas straume mēli būtu atrāvusi nost no zobu

rindas. Cik reiz t gribi atkārtot, tik reiz mēles gals jāpiespiež pie augšējās zobu rindas un, dvašai izplūstot, jāpalaiž atkal vaļā.

2. Tāpat izrunā **d**, pie kam reizē ar dvašu jālaiž arī balss. Tā tad **d** ir tas pats t ar balsi, tikai drusku mīkstāks.

3. Kad izrunā **n**, dari visu tāpat, kā kad sagatavojies izrunāt t un d, tikai nelaid vairs dvašu uz āru caur muti, bet caur degunu un mēles galu nelaid vaļā, bet turi pie augšējās zobu rindas klāt.

Tā **n** var vilkt garī (tāpat arī **m**), cik ilgi tiek izlaižamās dvašas.

Mēģini izrunāt n un m arī grūdieniem!

4. Ievēro labi izrunā īpatnējās iezīmes t, d un n sakopojumos ar citām skaņām un pieraksti savā piezīmju grāmatiņā, caur ko t, d un n izruna atšķirās viena no otras.

Pie šīs pašas reizes pieraksti arī, caur kādu īpatnēju kustību lūpās, žodā vai smakrā tu atšķir p izrunu no b un m.

Ja tu vēl nebūtu griezis uz to vērību, tad salīdzini vienu ar otru: doma — noma, nupat — tupat, tapa — dama — daba — naba, nauda — tauta, pupa — pumpa.

5. Vingrinies papriekš pats spoguļa priekšā, tad palūdž kādu no tuviniekiem, lai tevi pavingrina.

6. Ieturi pats un tāpat tavi vingrinātāji lai ietura vārdu izrunā tādu ātrumu, kādā cilvēki mēdz runāt, tas ir nor-ni-a-l-u-ā-t-r-u-m-u. Nav vajadzīgs vilkt pārāk lēni (gausi), nedz arī par daudz ātri steigties.

7. Sargies no pārspīlēšanas! Neizstiep lūpas par daudz uz āru un nesavelc uz iekšu vairāk, nekā vajaga! Neatplēt muti pārāk par mēru! Rūpējies par to, lai tavos vaibstos nebūtu manama kaut kāda sevišķa piespiešanās izrunas skaidrību pastiprināt! Runā normali pats, tad tu iemanīsies uzkert arī normalu runu no citiem!

3.

Trešais vingrinājums.

k g (ch)

ka ku ko kau — ak uk ok auk ga gu go ģau —
ag ug og aug cha chu cho chau — ach uch och auch

kat gad gan kad kan pak mak bak gun gum
kmo god aug pauk tauk

oga, koda, kokā, tagad, tabaka, augt, kaut, maut,
kaukt, kabata, mukt, tūkt, kūp, pūt, guba, goba, auka,

kanna, panna, Anna, godāt, nabaga, gādāt, knābāt, nākt, mākt.

Anna nāk. Tabaka kūp. Oga aug. Nabaga tauta. Dōd naudu! Padod adatu! Apdomā gan! Naudu taupa. Nauda nāk. Dabū podu! Kabatā tabaka. Dodat maku! Nupat auka nāk. Anna apkampa papu. Godā papu un mamu! Manta pakā. Padodat matu adatu! Pupa aug ap koku. Kad Anna kāpa kokā? Nopūt putu! Nu paka akā!

P a s k a i d r o j u m i.

1. Izrunā **k** bez balss! Turēdams muti pusatvērtu, sacel nevis vairs mēles galu, bet mēles sakni uz augšu un piespied viņu pie augslejiem, tā kā dvaša nevar tikt uz āru. Rīkles gals tad ir ar mēles sakni it kā aizdambēts. Laisdams tad dvašas straumi, ļauji mēles saknei ātri atkrist nost no augslejiem, lai dvaša tiek ārā un lai iznāktu tā, it kā kad dvašas straume celto aizdambējumu būtu pārrāvusi. — Atkārtoto vairāk reižu un skaties spogulī, kādas smakra, rīkles gala un citas muskuļu kustības pie tam novērojamas!

2. Dari visu tāpat, kad izrunā **g**, bet reizē ar dvašu laid arī balsi!

3. Izrunā **ch** bez balss! Starpība starp **k** un **ch** ir tā, ka mēles sakne ir gan jāsaceļ uz augšu, bet nav jāpiespiež pie augslejiem, lai nebūtu aizdambējuma un lai paliktu šaura starpiņa — sprauga, pa kuru dvaša varētu izplūst ārā, sprausdamās cauri un bērzēdamās gar augslejiem.

4. Salīdzini tagad, skatīdamies spogulī, caur kādām muskuļu kustībām atšķiras **k** no **g**! Lasi tālāk dažādos šo skaņu salikumus ar citām skaņām.

5. Visas trīs šīs skaņas top darinātas mutes dibenā, kādēļ grūtāki uzķeramas un mazāk redzamas nekā iepriekšējās divas pirmajās vingrinājumos.

6. Vingrinādamies ar saviem tuviniekiem, piedomā pie vārdu un teikumu nozīmes! Ja tev izliekas, ka tavs vingrinātājs būtu teicis „oka, tad zini, ka tāda vārda nemaz nav, un pareizi būs — oga. Teikums: „Nabaga tauta“ tev var izlikties kā „Tabaka dauda“ vai „Tabana nauna“. Tādās reizēs padomā!

„Tabaka dauda“ un „Tabana nauna“ būtu sakopojumi bez **jēgas**, bet runā tādu nav, un tavs vingrinātājs tā nevar būt teicis. Sakopo teikumus tā, lai viņiem būtu sava nozīme!

7. Mēģini nevien mutiski atkārtot, ko tavs vingrinātājs tev saka priekšā, bet arī uzrakstīt! Tas ir: vingrinies **diktāta rakstīšanā**!

Atskats.

Kā līdz šim visos trijos vingrinājumos redzējām, mute ir tā vieta, uz kuņu visu laiku jāskatas. Tā izdara kustības ar lūpām, mēli, žodu un smakru un piedod katrai skaņai savu īpatnēju nokrāsu, kuņu spēj izšķirt klausītāja auss un novērotāja acs. Mute artikulē, viņas darbību skaņu nokrāsas ziņā sauc artikulāciju un viņas izdotās skaņas ir artikulētas. Vāji un slikti artikulētās skaņas grūti vai pat neiespējami saprast. Centies tādēļ izrunāt katru skaņu pienācīgi skaidri, noteikti un pietiekoši stipri, lai citi var saprast, ko tu runā!

Visi iepriekšējie vingrinājumi būs vēl saprotamāki un skaidrāki, ja mūsu runas organu — muti apskatīsim drusku tuvāki. Būs arī saprotams, kāpēc pirmajam mēģinājumam bija ņemti p, b, m, otram t, d, n un trešajam k, g, ch. Kāpēc ik pa trīs, bet ne pa vienam un ne citādā kārtībā?

Lieta tā, ka runas organa ārējā daļa — lūpas — ir vislabāk redzama. Ar to tad mēs arī sākam, lai no redzamā tiktu pie mazāk redzamā un pie neredzamā. Lūpu slēgšanu un atvēršanu skaņu nokrāsai sauc par pirmo artikulācijas vietu. Še darinam p, b, m. Un mēs ņemām visas trīs skaņas uz reizi, lai pazītu tās sīkās niansas, kuņas katrai skaņai par sevi piemīt un atšķir viņas vienu no otras, neskatoties uz lielo kopību galvenajos paņēmienos.

Otrā artikulācijas vieta ir jau dziļāk mutē iekšā — mutes vidus daļā. Zobu rindas, mēles gals un viņa kustības ir jau mazāk ieraugāmi un grūtāk novērojami. Tāpēc ar to nevarējām sākt. Skaņu t, d, un n vingrinājums izdevās vieglāk un bija saprotamāks pēc tam, kad bijām jau iepazinušies ar lūpu slēgšanu un atvēršanu, kopēju visām trim lūpu skaņām (-lūpeņiem), un tāpat kopēju visām trim skaņām (zobeņiem) otrā artikulācijas vietā, kur darbojas mēles gals.

Trešā artikulācijas vieta — mutes dibinā — pavisam neredzama. Bet mēles sakne izdara tādu pašu slēgumu un atvēršanu, kādu izdarījām divās pirmajās artikulācijas vietās, un viņas kustība, kaut arī maz, tomēr nomanāma arī ārpusē. Pēc viena šablona jeb pēc viena parauga tur darinam k, g, ch.

Tā tad vingrinājumi bija nodalīti pēc artikulācijas vietām.

Skaņas un vingrinājumus varēja grupēt arī citādi, piemēram tā:

bez balss — p, t, k,
ar balsi — b, d, g,
caur degunu — m, n, —,
bērzenis — ch.

Šinī grupējumā labums būtu tas, ka māceklis tūlīt jau iepazītos ar visām trim artikulācijas vietām un novērotu, ka slēgums, iesākdamies ārpusē (pie lūpām), arvienu attālinās un aiziet uz dibinu, bet šāds grupējums būtu arī labu daļu grūtāks.

Mazāk pārredzams un gaļlaicīgāks būtu vingrinājums pa vienai skaņai vien. Sevišķi pašmācībai tas nebūtu ieteicams. Tādēļ esmu sakārtojis iepriekšējos vingrinājumus pēc artikulācijas vietām, jo tāds mācības gājiens praksē izrādījies par labāko un māceklim par vieglāko. Pie šīs kārtības pieturēšos arī turpmākajos vingrinājumos.

Ar vienu trešdaļu no visām skaņām esam jau iepazīnušies; vēl atliek divas trešdaļas. No atlikušām skaņām tikai 2 būs darinamas jauktā (pirmajā un otrā artikulācijas vietā) un 3 skaņas trešajā vietā. Visas pārējās piekritīs otrai artikulācijas vietai un aizņems vingrinājumus no 6. līdz 10.

4.

Ceturtais vingrinājums.

e i ei ie (j)

Paskaidrojumi.

1. Ievēro, cik plati atveras mute, kad izrunā **e**!
2. Salīdzini **e** un **a** izrunu! Izrunā papriekš **a** un tad **e** un ievēro, ka pie **e** mutes (lūpu) kaktiņi mazliet savelkas, caur ko lūpu starpa top šaurāka, bet mēle, piespiesdamies, ar savu galu ciešāk pie apakšējās zobu rindas, padodas vidus daļā drusku uz augšu un mazliet uz katru pusi, sašaurinādama caur to mutes dobumu. Skaņa **e** tad izskan sašaurinātā dobumā daudz citādāki, nekā **a**, kad dobums ir plašāks, mute vairāk atvērta un mēle pieplakusi siles dibinā.
3. Atkārto **a** un **e** vienu pēc otra šķirti vairāk reižu no vietas! Atkārto viņus tāpat vairāk reižu abus kopā! Bet neaizmirsti visu laiku skatīties uz savām lūpām spoguļī!
4. Ievēro, ka lūpu kaktiņi savelkas vēl vairāk, lūpu starpa vēl vairāk sašaurinas, mēle vēl vairāk padodas uz augšu un mutes dobums vēl vairāk samazinas, kad izrunā **i**! Tāpat **j**!*)

*) **i** var vilkt garī, bet **j** arvien ir īss. Acij tomēr šīs abas skaņas ir vienādas.

5. Atkārto e un i vienu pēc otra šķirti vairāk reižu no vietas! Savelc e un i kopā, lai iznāk **ei!** **Ej!**

6. Salīdzini **ei** un **ai!** **Ej!** **Aj!**

7. Ievēro lūpu kustību pārgājienā no **a** uz **i**, no **e** uz **i**, no **u** uz **i**, no **o** uz **i!**

Lasi tā: **ai, ei, ui, oi!**

8. Lasi to pašu ačgārnis! Tā: **ia, ie, iu, io, ja, je, ju, jo!** Skaties spogulī!

9. Vingrinies tālāk:

tēte, bēte, pate, Kate, bute, pote, bite, tinte, it, itin, ik, pikti, pikta, pini! tini! tauki, jauki, jaukumi, Ej kaktā! tēja, auti, taupi! teika, kapeika, meita, ejat! puika, muiša, tu ietu, piete, tiepuma puika, diet, mieti, jeb, iemeti! iekampi! jūta; nojauta, juka, jūmti, jo, mājo, joko, dejo, bija, bijī, Kad tu bijī mājā?

(Jālasa: Katu bijī mājā? Skaņas d un t abas stāv blakām un tādēļ jāsavēlc kopā.)

Biju mājā nakti un dienu. Ko tu bīdī? Bīdu mietu. Dodat man pienu! Tie mani auti. Nepiemini to nieku! Ēdi buti! Ēdi pate! Nākat dejot! Nemāku! Tie tik jauki mati! Kam, Katei? Ja, ja, Katei, bet Minnai nē. Un Jānim? Jānim tādi pat. Ko tu met kaktā? Jaunu podu. Te nu bija! Tu nejēga! Pietiek! Nu tu jau māki to teikumu.

10. Salīdzini līdzšinējo šauro e ar plato ē šinīs vārdos:

metu, metam, metat, pēda, peka, degunā, teka, bēda, nejēga, delna. Iedodi medu! Eju pie tēva. Teku, teku, nepanāku. Koki deg. Ne man bēda jābēdā!

5.

Piektais vingrinājums.

f v

fa fu fo fau fe fi va vu vo vē vi vei vie
kafija, fakti, efekti, vaba, vate, papuve, vieta, divi,
vieni, dievi, Venta, avoti, ieva, tauva, būve.

Nekavē mani! Vedi mani pie vīna! Āvu vienu kāju.
Kam tu devi vietu? Divu dienu nauda. Atim vajaga vaģot.
Man jāiet pa vāgu. Dod govij vienu pupu! Kauja veikta.
Jauna ieva tieva. Vidū divi vagoni; vienā vagonā deva man
vietu. Vaj nav divi? Nav.

P a s k a i d r o j u m i.

1. Izrunā **f** bez balss! Dari tā: pie pusatvērtas mutes ievēl apakšlūpu drusku uz priekšu, lai lūpas virsējā mala viegli piedurās augšējās zobu rindas galiem, tad laid caur šo apakšlūpas un virsējās zobu rindas vieglo slēgumu stipru dvašas pūtienu uz āru un nepalaid apakšlūpu vaļā, jo dvašas straumei ir jāspraužas te starp zobu galiem un apakšlūpu uz āru un, bērzējoties, jārada **f** skaņa.

2. Neatlaisdams apakšlūpu vaļā, izrunā **f** īsiem grūdieņiem! Ieņem pilnu krūti elpas un izrunā **f** garī vilkdams, skatīdamies pulkstenī, cik sekundes tu vari izvilkēt vienā paņēmiēnā!

3. Mēģini noteikt, kuā artikulācijas vietā **f** tiek dariēnāts! (Tā kā te darbojas tikai viēna daļa no pirmās artikulācijas viētas organiēm un tāpat tikai daļa no otras, tad nevaram šo modifikāciju pieskaitīt ne pie viēnas, ne pie otras, bet viņa jānosauc par **j a u k t u**.)

4. Izrunādams **v**, dari visu tāpat kā pie **f**, tikai reizē ar dvašas pūtiēnu laid arī balsi!

5. Ievēro sīki viēsas lūpu kustības **f** un **v** savienojumos ar **a, u, o, au, e, i, ei, ie!**

6. Pēc vingrinājuma spoguļa priekšā neaizmirsti vingrināties ar tuviniekiem!

6.

Sestais vingrinājums.

s z — š ž

1. Izrunā **s** bez balss! Dari tā: Turi muti pusatvērtu, pacel mēles galu iekšpusē pie augšējās zobu rindas līdz tai viētai, kur sākas zobu kronīši, bet nepiespied klāt, jo tur jāatstāj šaura sprauga, pa kuju jāizpūš dvašas straume. Vairīdamies no pieduršanās pie zobu kronīšiem, mēle pati savēlkas stingrāki, caur ko **s** skaņa iznāk asāka, griezīgāka, salīdzinot

ar iepriekšējo ī skaņu; bez tam dvašas straume te iet arī citu ceļu, nākdama no spraugas papriekš uz leju un tad uz āru.

2. Izrunā s papriekš grūdieniem un tad gaŗi vilkdams, skatīdamies atkal pulkstenī, cik ilgi tiek dvašas vienam paņēmienam!

3. Dari visu tāpat, kad izrunā z, bet reizē ar dvašu, laid arī balsi!

4. Ari pie skaņas š viss jādara tāpat; starpība tikai tā, ka mēles gals saceljas vēl augstāki, nekā bija pie s. Izrunājot š, dvašas straumes berzēšanās notiek spraugā starp mēles galu un aukslejiem. Š — bez balss!

5. Vingrini š papriekš grūdieniem, tad gaŗi vilkdams un skaties atkal pulkstenī, cik sekundes vari vilkt vienā paņēmiēnā!

6. Tas pats š ar balsi būs ž.

7. Sekojošos sakopojumos skaties rūnīgi spoguļī, lai tu labi varētu novērot kustības pārgājienus no vienas skaņas otrā un lai varētu izšķirt s no z un š no ž!

Vingrinājumi.

sākt, zagt, suka, suga, zutis, zudis, uz, soma, zobs, stops, dobums, nost, sauss, saukt, zaudējums, snaust, auzas, aizause, aizdomas, maize, ziepes, siēvas, sīvs, sīks, izsīkt, izsviest.

šis, šinī, tīši, svešs, vējš, tēš, oši, šonakt, paši, pušu, auša, šautene, knaši, tukša, kažoks, ožamais, vēži, eži, žīdi, daži, dažādi, gauži, žodi, žaut, gūžas, žūžo, važas, bažas, žāvāties, bieži.

Šoziem maz sniega. Sniegs snieg. Sniegs kūst. Šodien gaišs. Šāds nams man patīk. Istabā mušas. Šit nost! Soma pušu. Vai tu šaubies? Nešaubies! Bez šaubām es noskatīšos visu, ko tu teiksi. Mūžībai nav sākuma un beigu. Dažu tāšu pinumos pušumi. Mežā maz skuju koku. Zābakī spiež kāju. Svešas siēvas mazgā maisus un izžauj uz žogu. Puisis snauž uz vezuma. Žagata šūpojas kokā. Kaza ēd maizi. Žanis bāž sienu maisā. Šitie puīši tā domāja, ka es iešu svešumā. Diža meža biezumā man pazuda visas govīs. Vistām sekstes un pieši. Kas spīd? Jānis šit. Tas stāv. Viss sāk kustēt. Maz ziedu. Gāz zemē! Kopš šī

gada sākuma. Augusts sviež žagatai koku. Vējš šūpo putnu šinī kokā.

- Piezīmes: 1. Ar lociņu savilktais vienādās skaņas viena vārda beigās un otra sākumā jāizrunā kopā, kā viena, caur ko vārdi būs savilkti kopā: Kas spīd? jālasa: Kaspīd? Tālāk: Jānisit. Šozie-masnīga. Visākustēt u. t. t.
2. Ja arī uz priekšu kādā vietā, kur 2. vienādas skaņas sastopas, lociņu nebūtu, tad jāievēro tas pats, kas jau teikts iepriekšējā piezīmē.

7.

Septītais vingrinājums.

c ģ — dz dž

Paskaidrojumi.

1. Izrunā c bez balss! Turēdams muti pusatvērtu, aizdambē mutes dobumu, piespiezdams mēles galu iekšpusē pie augšējās zobu rindas tāpat kā pie t, bet sagatavojies pie tam izrunāt nevis t, bet s. Tad atrauji mēles galu ātri mazliet uz iekšu, lai pa tapušo spraugu s tiek ārā. Tas būs c.

Tā tad c ir salikts no t aizdambējuma (kurš pāriet tieši s izrunā) un no šī paša s. Ievēro labi, ka starp aizdambējumu un s nedrīkst ieskanēt nekāda cita skaņa, pieskaņa vai arī tikai dvasas izpūšana.

2. Iepem pilnu krūti elpas, slēdz mutes dobumu ar mēli un tad palaid cauri s īsiem grūdieniem, pavērdams un aizvērdams mutes dobumu ar mēles glu un skaiti pie tam, cik reiz tu vari iztaisīt c ar vienu ielpojumu, tā: ccccc...

3. C nevar stiept garī, jo garumā velkoties, viņa beigas skanēs kā s.

4. Tāpat kā c, izrunā arī ts un ds, neskatoties uz to, ka rakstība te ir citāda.

5. Izrunā arī ģ bez balss! Pie tam dari visu, kā iepriekš ar c, tikai ar to starpību, ka s vietā pēc mēles slēguma atvēršanas pa šauru spraugu jāpalaiž cauri š, tas ir: mēles gals jāšaceļ drusku augstāk, lai viņš nāktu pret aukslejiem.

6. Izrunā ģ daudzreiz no vietas (ģģģģģ...) un skaiti, cik reiz tu vari to iztaisīt ar vienu elpas vilcienu.

7. Izrunā dz tāpat kā c, laizdams elpu uz āru reizē ar balsi, un dž tāpat kā č ari ar balsi!

8. Vingrini ar lielāko uzmanību sekošus salikumus:

caps, cūka, caunis, cepums, cepetis, cinis, cik? ciba, ciems, Auce, Iecava, teic! veic! cieti, ciets, iecie-tība, izveicība, pateicība, tiecoties.

9. Pēc c vārdu beigās s nav vairs sevišķi jāizrunā, jo c jau izskan un izbeidzas ar s; tā tad cs jāizrunā tā, it kā kad tur būtu viens pats c:

acs, vecs,

un tāpat ari vārdus, kuri beidzas ar ts un ds:

ods, pods, zieds, zīds, žods, uts, auts, teikts, veikts, īsts, tīts, pats, zagts, beigtš, līgts, vīts, apkampts, tāds, šāds, vēsts, piespiests, vadīts, tēsts, sodīts, baidīts, ci-tāds, svabads, dažāds.

10. Daudz, dzeguze, dzeja, dadzis, dziedāt, dziedāšana, dzeja, dziesma, dzejnieks, dedzība, dzenis, dze-nāt, dzīšana, piedzimšana, iemidzināšana, dzīvnieks, iedzīvotājs, steidzoši, sadedza, sūdzu, mēdzu, mēdzot, sedzot.

11. Čabēt, čaukstēt, ačkups, koča, mičot, čupa, čemodans, čūska, Čuču muiža, miliči, veči, senči, čiept, izčibēt.

12. Bundža, kandža, džagus, vadži, sādžas, dadži, Džems, džegoties, pusaudži, smidži, sādžinieki, Džons, Džūkste.

Mazs cinītis gāž lielu vezumu. Ance cep cūkas cepeti. Vecs pods nozags. Andžus Dzenis dzied skaistas dziesmas. Dziedot dzimu, dziedot augu, dziedot mūžu nodzīvoju. Vai jūs bijāt Dženovā? To pašu Dženovu sauc Genuju. Dze-guze kuko. Dadži aug pie žoga. Tie vadži zēniem, tie — meitenēm. Uz mana vadža čupa cimdu, cita nekā. Kas to izdomājis? Dzen nu pēdas! Kas dziedē vainas? Kad tev būs dzimšanas diena?

Astotais vingrinājums.

l r

1. Abas šīs skaņas darinamas otrā artikulācijas vietā, abas ar balsi.

2. Turēdams muti pusatvērtu, piespied mēles galu pie aukslejiem un laid dvašu kopā ar balsi uz āru, mēlei gar abām pusēm! Tas būs **l**.

3. Bet ja tu, laidsams dvašu un balsi uz āru, mēles galu nepiespiedīsi, bet tai pašā augstumā, kā pie **l** ļausi viņam viegli un ātri trīcināties (vibrēt), tad rasies **r**.

Te jāievēro, ka mēles gals nedrīkst nekur piedurties; viņam vajaga būt pilnīgi brīvam, jo citādi viņš nevar trīcināties. No pieduršanās viņu izsargā mēles sakne, kuŗa sacelās uz augšu un velk mēli uz dibinu.

4. Piespied savas rokas pirkstu pie sava smakra, tad tu jutīsi tur skaņas **r** trīcināšanos. Izmēģini to arī pie savu tuvinieku smakra ar savu pirkstu!

5. (Franči šo pašu **r** izrunā trešā artikulācijas vietā; viņiem trīcinās nevis mēles gals, bet mēles sakne.)

6. Salikumos ar citām skaņām nevajaga trīcināt **r** pārāk ilgi. Pietiek, ja mēles gals izdara 2—3 sitienus.

7. Lasi un skaties spoguļi sekošus salikumus!

ala, labi, paldies! lācis, algādzis, elpa, melns, melst, lelle, klepus, ilgi, pilns, liga, līgo, klībs, leitī, laipa, liegt, pieliekt, lauva, klauns, aulekšot, lobīt, olikts, logs, lūdzu, pūlis.

Noliekat linus uz logu! Izlaid lopus pēc launaga! Liepu lapas nodzeltējušas. Lietus līst ilgi-jo-ilgi. Līču-loču upe tek. Lielie puīši iet peldēties, mazie plunčojas lāmā (pelķē). Solīt sola, bet nedeava. Lūdz, tautieti, labāk mani! Leji silto ūdeni laukā! Lai paliek! Neleji vis! Glāze saplīsa. Lai plīst! Spalva salūza. Lai lūst! Velc, pelīte, saldu miegu! Labība vēl laukā lietūs laikā!

8. rati, robi, rīts, raibs, rej, riet, rūme, arājs, ormanis, irbi, airēt, cerēt, ierieties, urbjamais, aurēt, caurums, rausis, projam, vairums.

Aizskreji uz tirgu un nopērci ilustrēto žurnālu! Rītu nāks reti viesi. Reibonī vīrs nokrita gar zemi. Riekstam

stīpra čaumala. Ratu riteniem rēpe apvilкта ar drāti. Liec vērā katru vārdu! Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Latvijas valsts suverenā vara pieder Latvijas tautai. Urrā! Urrā! Urrā!

9.

Devītais vingrinājums.

ķ ģ ņ

ķa ķe ķi ķo ķau ķei ķie ģa ģe ģi ģo ģau ģei ģie
ņa ñe ñi ño ñau ñei ñie

Paskaidrojumi.

1. Mīkstinātais k un tāpat arī ģ nav darinami trešajā, bet otrā artikulācijas vietā. Abas šīs skaņas ir uzskatamas kā t un d, sakausētas ar j.

2. Izrunā ķ bez balss! Dari tā: Atstutē mēles galu pret apakšējo zobu rindu tā, ka arī mēles malas plaši piekļaujas visgaļām šij zobu rindai, bet mēles muguru (jeb virsu) izliec uz augšu, lai viņa piespiežas iekšpusē augšējai zobu rindai, aizdambējot mutes dobumu. Turot muti pusatvērtu, jāizlaiž dvasas straume taisni pa to vietu, kur mēles mugura aizsprosto mutes dobumu, kādēļ tā jāatrauj nost no augšējās zobu rindas, lai dvasa tiek ārā un lai iznāktu tā, kā kad dvasas straume mēli būtu atgrūdzusi nost. (Salīdzini šo paskaidrojumu ar pirmo paskaidrojumu otrā vingrinājumā!)

3. Izrunādams ģ, dari visu tāpat, kā pie ķ, tikai reizē ar dvasas izpūšanu, laid arī balsi, pieturēdams lūpu formu, it kā kad taisītos izrunāt i.

4. Izrunājot ņ, mēle jānorīko uz mata tāpat, kā pie ķ, bet dvasas straume līdz ar balsi jālaiž caur degumu, neatraujot mēles muguru nost no augšējās zobu rindas, pie kam mazliet jāievelk lūpu kaktiņi, it kā kad taisītos izrunāt i.

5. Vingrinies ļoti uzmanīgi spoguļa priekšā, ievēro un atzīmē, caur ko tomēr var atšķirt ķ, ģ un ņ vienu no otra! —

Tas būs grūti tādēļ, ka pie visām trim šīm skaņām mēlei piekrīt viens un tas pats stāvoklis, viena un tā pati padarīšana.

Pārgājiens sakopojumos no ķ uz citām skaņām ir visstraujākais un piepežs, no ģ mīkstāks, bet no ņ vismierīgākais.

6. kaķis, zaķis, āķis, zeķes, ķesele, piķis, ķeizars, ķēde, puķes, speķis, raķete, šķielēt, atķeipt, šķaudīt,

veģis, nēģis, ģīmis, ģimene, ģībonis, ģērbties, driģene, pareģot, oģele, zirģelis, ģīdenis,

naudēt, dzenaukste, ņemt, viņa, viņš, apiņi, zvīņi, sapņot, peļņa, triņu, piņu, ņūdzis.

Ķīmenes aug ķiršu dārzā. Ņemat nazi, nogriežat lai-cīgās! Tur ķirzakas. Suņi piesieti ķēdēs. Kaķis nokēra peli. Kaņepītes un liniņi vēl maziņi — maziņi. Kuģis «Ķekava» piestāties pie steķiem. Vai Norveģijā zvejo reņģes? Kas saka sprediķi? Kas cepa kringeli? Vai tu smēķē cigari? Ak tavu piķi! Ak tavu ķibeli! Saķēru ķoci nēģus, visi projam! Pamēģini tu ari makšķerēt! Nepaģībsi vis no ķiplokiem! Ciema suņi ņiku-ņaku, kažociņi briku-braku. Ņem, Jānīti, melnu zirgu, apjāj manus tūrumiņus!

10.

Desmitais vingrinājums.

l r

la le li lo lau lu lei lie ra re ri ro rau ru rei rie

laudis, lauji, pakal, auli, teli, eļļa, sēļi, vela, pel, smel, vil, ķilķeni, vilķis, silķe, neģēļi, apmīlot, bļoda, pūpoli, klūda, pulķis, pelķe, mulķis, plaut, plāvējs, mīlie, dzīlie, valējie, zālie, skaļš, celš,

karote, karš, arāma zeme, perāms, dzerāms, kuŗš, kuŗi, kuŗas, karot, barot, baroklis, kroka, ķeram, ķer, sarucis, sarukums, maurot, nesperat! roktuŗi, lāktuŗi, luktuŗi.

Paskaidrojumi.

1. Izrunājot l, mēles stāvoklis jāsarīko tāpat, kā pie ķ. Starpība maza, proti tā, ka dvašu un balsi reizē uz āru laižot, mēles mugura visu laiku jātur piespiesta pie augslejiem, pie kam dvašas straume ar balsi izplūst uz āru gar mēles malām abās pusēs.

2. Velc ļ ilgi un skaties pulkstenī, cik sekundes tur vari izvilkēt no vienreizēja elpas atpēmiēna!

3. Skaties vēl pulkstenī, laid ļ grūdieniem un saskaiti, cik reiz vari iztaisīt ļa ļa ļa... vai ļe ļe ļe... vai ļi ļi ļi... u. t. t. vienā sekundē!

4. Mīkstīnāto r izrunājot, mazliet jāievelk lūpu kaktiņi un mute jātur šaurāki. Tas ir tāpat, kā pie i. Mēle pati nesāšaurinas un nesavelkas uz dībinu un arī nesaceļas tik augstu, kā pie cietā r, bet paliek tuvu virsējās zobu rindas kronīšiem, pat vēl zemāku, un turpat izdara lēnu trīcināšanos, kuŗa iznāk mīksta, tādēļ ka ietriēcas ne pats mēles gals, bet viss platis mēles gala apalums, pie kam runas organa pārējās daļas ietur i-stāvokli.

5. Nevajaga izrunāt r ar daudz trīcinājumiem. Pilnīgi pietiek ar 2 piesitiēniem.

6. Lasi visu 10. vingrinājumu, skatīdamies spogulī un atkārtoti katru vārdu 4—5 reizes, pie kam iēmanies saskatīt ne vairs katru atsevišķu skaņu, bet uzķert vesela vārda bildi. Ja piemēram no vārda „karote“ tu ieraugi tikai „aote“, tad ar to pietiek, jo tu vāri piedomāt k un r klāt. Šis pats „aote“ varētu gan arī nozīmēt „azote“, bet no pašas runas un no citiem vārdiem, kuŗus būs uzķēris, tu varēsi pats papildināt, vai būs teikts: karote, vai azote.

7. Vingrinī sekojošus teikumus!

Kuŗa aukla ir garāka? Karļa brāļiem visiem garī mati. Ballā rūgst bites ar kāpostiem. Zaļā zāle nopļauta. Pēr-kons rūc. Vāra katlā vāra brūklenes ar āboliem, lai ievārījums nepieņem zīlu krāsu no dzelzs un ēuguna trauka. Vai tev smēķ kilķeni ar ievārījumiem? Kāpēc tu garlaikojies? Kuŗi teļi ir pērngadējie? Verat vārtus, verat šķūņus! Cik un kādas piestātnes ir starp Asariem un Bulduŗiem?

11.

Vienpadsmitais vingrinājums.

nk ng

Paskaidrojumi.

1. Skaņas n un k katru par sevi esam mēcījušies, bet abas kopā saliktas vēl neesam sastapuši. Salikuma izruna atšķiras no atsevišķās izrunas, tāpēc viņai ierādīta šeit īpaša no-daļa, kuŗa arī jāvingrina.

2. Salikumā **nk** mēles gals nav jāpaceļ uz augšu un jāpiespiež pie augšējās zobu rindas, bet visa mēle jānotur mierīgi un gludi nolīdzināta mutes silītē gluži tāpat, kā kad izrunā **a**. Starpība tikai tā, ka balss tagad nav jālaiž uz āru caur muti, kā **a**, bet **c a u r d e g u n u**, pie kam mēles sakne paceļas uz augšu pati no sevis. Kad tāds **n** (tādā veidā izrunā franču **n**) ieskanējies, tad viņu nobeidz ar **k**. Šis pēdējais **k** izrunājams tāpat, kā bija aizrādīts 3. vingrinājumā.

3. Vingrini:

enkuris, tenkas, aplenkt, kankaris, pinka, blanka, kunka (kroka), banka, dunkans, tinktura.

4. Salikumā **ng** tas pats **n** jānobeidz ar parasto (3. vingrinājuma) **g**:

bungas, kungs, brangs, brangi, runga, stingrs, sastringusi, linga, Ingus, vingrinājums, vingrošana, Engure, Bangpūtis, Ņengarags, Ringolds.

5. Vingrini vēl spoguļa priekšā un ar saviem tuviniekiem šos teikumus:

Slinkums ir visa ļauna perēklis. Ingus nekad nesauc cilvēkus un lietas pie vārda, viņš arvienu runā aplinkus. No upes izkāpa septiņas brangas govīs. Kaimiņam ir slinkas meitas, savu vārtu nepuškoja. Ko nu jūs, jaungkungi, tenkājaties! Es tev došu dunkanbēru kumeliņu! Zaķītis kūla kankarišus. Runga iz maisa! Bengaliskās ugunis ir vērts redzēt. Klau, kas tur kunkst!

12.

Divpadsmitais vingrinājums.

1. Skaņas nu visas ir pabeigtas. Derīgi būs vēl pavingrināties dažādu jautājumu noskatīšanā, jo sarunā ar citiem cilvēkiem jautājumi visvairāk vajadzīgi. Un jo drošāki tu viņus varēsi no citu lūpām nolasīt un dot ātras atbildes, jo vairāk katram būs patīkšana ar tevīm sarunāties.

2. Cilvēki runā ļoti ātri. Katru skaņu nav iespējams saskatīt no otra lūpām, tāpēc vajaga iemanīties uzķert veselus vārdus. Daudz gadījumos tu nesaskatīsi pat visus teiktos vārdus vienu pēc otra, un tas arī nav vajadzīgs. Pie-

tiek, ja tu uzķer tikai dažus vārdus un iztrūkstošos papildini pats savā prātā un tūlīt dod atbildi.

3. Runas sākumā, lai tu noteikti zinātu, par kādu lietu runātājs iesācis, tev būs derīgi vienu otru jautājumu atkārtot; piemēram tā:

Kur tu biji? (Kur es biju?) Ja! Biju dārzā.

Ko tu darīji? (Ko es darīju?) Ja! Raku kartupeļus.
Un tā tālāk.

4. Turpmākajos gabaliņos pavingrināsim visādus jautājumus, kādi var atgadīties dzīvē. Katru jautājumu, kurā būs vārdi **tu, tevis, tev, tevi**, vingrini spoguļa priekšā, likdams šo vārdu vietā: **jūs, jūsu, jums** u. t. t.

5. Jautājumos šie būs iespiesti daži vārdi lielākiem vai retākiem burtiem, citi mazākiem. Retākiem un lielākiem burtiem tie, kam vairāk nozīmes un kurus vajaga saskatīt, mazākiem tie, kurus varēs piedomāt klāt.

Jautājumi.

1.

Kas aizbrauca uz sudmalām?

Kas tev to teica?

Kas tas bija, ar ko tu runāji?

Kas atnesa avizi?

Kas tev patiktu labāki, vai plaut, vai grābt?

Vai Jānis izveda zirgus ārā!

Vai sievas aizgāja rudzus siet?

Vai saimnieks mājā?

2.

Ko tu devi šodien zirgiem, auzas vai miltus?

Ko Augusts nopircis tirgū?

Ko tu redzēji izstādē?

Ko tev teica kaimiņu Ansis?

Vai tu dabūji apsolīto naudu?

Vai vīri sienu jau nopļāvuši?

Vai tu negribi nodzerties skābu putru?

3.

Kam tu iedevi zīmīti?

Kam vajaga pātagas?

Kam tu to teici?
Kam tu raksti vēstuli?
Vai tēvs dos tev naudu?
Vai man jāiet vienam pašam?
Vai bērniem jāpaklausa vecākiem?

4.

Kur tu liki manas grāmatas?
Kur māte dabūjusi tik daudz sēņu?
Kur šodien ganās govīs?
Kur palika Anna un Berta?
Vai Jānis aizgāja pie darba?
Vai maize jau krāsni?
Vai tu redzi stārku uz jumta?
Vai Ansis arī bija mežā?

5.

Kā maizi tu papēmi no plaukta?
Kā parādus tēvam vajaga maksāt?
Vai mūsu laudis visi jau mājā?
Vai Kārļa šķivis pušu?
Vai kaimiņu suņi nikni?

6.

Kuŗa skolnieka burtnicas netīras?
Kuŗa cilvēka zābaki nozagti?
Vai šī ormana zirgsklibis?
Vai tā dārznieka rozes visskaistākās?
Vai viņa tirgotāja veikals liels?

7.

Līdz kuŗai vietai ogotājas bija aizgājušas?
Līdz kādai ielai mums jābrauc?
Kam tu brauksi līdz uz Rīgu?
Vai vācieši atnāca līdz šejieni?
Vai ceļš iet līdz mežam?
Vai tu paliksi laukā līdz vakaram?

8.

Kāds laiks būs šodien?
Kāda ir jaunā māja?
Kādam vajaga būt skolniekam?
Kādas drēbes tev patīk?
Vai kādam no jums ir pulkstenis?
Vai tu redzēji kādu zaķi?
Vai kādai mājai nav vēl īpašnieka?

9.

Cik maksā tavs mēteli?
Cik Rīgā ir iedzīvotāju?
Cik reiz tu esi bijis pie ārsta?
Vai tev ir cik-necik vaļas?
Vai upē daudz zivju?

10.

Ar ko raksta uz sienas tafeli?
Ar ko nodarbojas jūrmalas apdzīvotāji?
Caur ko viņš kļuvis nabags?
Caur kādām zemēm iet ceļš uz Franciju?
Ap kādu laiku tas bija?
Ap ko apliek zaļumu vītnes?
Par ko raksta avizēs?
Par kādiem svētkiem jūs runājāt?
Starp kurām ielām ir tirgus laukums?
Starp kādiem cilvēkiem tev nepatīk būt?
Pret kādām vārām cīnījās mūsu karēivji?
Pret kuru pusi ir austrumi?
Ar cikiem tev bija jākaujas?
Ap cikiem Mikus pārbrauca?
Līdz cikiem viņš gulēja?

11.

Ko dara bērni skolā?
Ko dara zvejnieki jūrā?
Ko darīja Antīns ar stabulīti?
Ko darīja strādnieki, kad pārnāca nolauka?
Ko darīs laudis, kad saies baznīcā?
Ko darīs skrodēlis, kad atbrauks ar mašīnu?
Ko tudari mājā pa svētkiem?
Ko mēs dāram pa Ziemassvētkiem?
Ko ir darījis Jēkabs sudmalās?
Ko bija darījuši dziedātāji, pirms viņi brauca
pa svētkiem, uz Rīgu?
Ko būs darījušas meitas pie fotografa?
Ko tu darītu, ja tev būtu daudz naudas?
Kas tev jādara ar šo grāmatu?
Ko darot vecmāmiņa?
Ko darīšot Pēteris, kad nolikšot eksamenu?

12.

No kā tu dabūji pēriena?
Bez kā zivs nevar dzīvot?

Pie kā pieglaudās bārenīte?
Aiz kādas jūras ir Zviedrija?
Virs kādām vietām vasarā pacēlas migla?
Zem kuŗa koka bija aprakta nauda?
Priekš kādiem svētkiem ir Klusā nedēļa?
Pēc kāda gada laika nāk rudens?
Kādēļ tu gribi iet koncertā?
Kālab tu ņem brokasta maizi līdz?
Uz ko tu palaujies nopietnābrīdī?
Uz kādu izrīkojumu brauc laudis?
Uz kuŗu galdu tu noliki karoti?
Pa kādiem ceļiem nevar staigāt?
Pa kuŗu ielu jūs nācāt?
Pa cik rubļiem iznāca uz katru dalībnieku?

13.

Uz kuŗieni devās kāznieki pēc laulībām
baznīcā?

No kuŗienes pārvestas jaunās mašinas?
Kad tu biji pie vectēva?
Kad pārnāca bāleliņš no kara lauka?
Cik gadu ilga Pasaules karš?
Cik vecs tu tagad esi?
No kara laika tu esi tāds nobēdājies?
Līdz kādam laikam tu paliksi pie mums viesos?
Kā tev patīk mūsu āboli?
Kādā veidā mēs varētu viņam palīdzēt?
Kādā mērā viņš pelnījis godu un slavu?
Kāpēc tu šodien nokavējies?
Kāpēc nevar iet pār Daugavu, kad ledus vēl
plāns?
Kāda iemesla dēļ tu uzbudinies?
Kādā nolūkā tu lecī pār žogu?
Kādēļ skolotājs liek bērniem katru dienu rak-
stīt un lasīt?
Kādēļ cilvēki apstrādā zemi, sēj un plauj?

14.

Parādi man savu kabatas grāmatiņu!
Iedodi man nazi uz vienu acu mirkli!
Aiznesi to vēstuli uz pastu!
Nolieci paku uz galdu!
Paņemi cepuri un mēteli! Nāci man līdz!
Ieleji man vienu glāzi tējas!
Aiztaisi durvis! Aizeji pēc ūdens!
Celies augšā! Uzšķir 22. lapas pusi!

Aizrādījumi.

1. Visos iepriekšējos gabaliņos no 1—14 ir visādi jautājumi, kādu še gan maz, bet vingrināšanas dēļ darini pats labi daudz vēl citus pēc iepriekšējiem paraugiem. Piemēram piedomā, cik vien vari, jautājumus ar k a s? k o? k a m? u. t. t. un skaties arvienu spoguļi!

2. Sarakstī savā piezīmju grāmatiņā vēl jautājumus ar uz kuriem? no kuriem? kād? un citus pēc kārtas, kā 13. gabaliņā! Saraksti un tad dodī kādam no tuviniekiem lasīt, pie kam pats skaties uz viņa lūpām!

* * *

3. Dzīvē ļoti bieži atgadāsies, kur jautātājs izteiks savu jautājumu citādi, nekā šeit mācīts. Viņš, piemēram, neteiks: Vai tu gribi smēķēt? bet tā: Smēķēt gribi? — Un tā vēl citus jautājumus bez jautājuma vārda „vai“.

Un ja tu nebūsi sapratis un uz reizi neatbildēsi, tad viņš jautājumu gan atkārtos, bet atkal citādi, proti: Gribi smēķēt? — Viņš pielieksies tev it tūvu un runās diktāki un pat ļoti stipri, domādams, ka tu tad izdzirdēsi.

Tādos gadījumos palieci pats mierīgs, pielieci savas rokas pie viņa pleciem, atturi viņu atpakaļ savu roku garumā, vai arī atkāpies pats drusku atpakaļ, lai viņš nedabū list acīs un saki:

Nekratat galvu, kad runājat!

Nenākat man tik visai tūvu un nerunājat tik stipri!

Ko jūs teicāt?

Viņš tad iesāks: Es prasīju: smēķēt gribi?

Vai arī: Es teicu: smēķēt gribi?

Es jautāju, vai tu negribi smēķēt.

Es vaicāju, vai negribi smēķēt.

Es apjautājos, vai tu negribi smēķēt.

Un esi drošs, cik reiz viņš savu teikumu atkārtos, tik reiz viņš to izteiks savādāki. Te nu vajaga iemanīties uzķert pareizo domu, vai arī pasteigties pārvaicāt:

Jūs prasat, vai es gribu spēlēt.

Nē, nē!

Ko tad?

Smēķēt! Smēķēt!

Ā, smēķēt!?

Ja, ja! Nuja!

Paldies, es nesmēķēju!

* *
*

4. Viegli var noskatīties, ja jautātājs liek vērā pats savus vārdus un gadījumā, ja vajaga tos atkārtot, izsaka otrreiz, vai pat trešo reizi uz mata tāpat, kā pirmo reizi.

Lielu tiesu noskatīšanos atvieglina, ja jautājuma priekšgalā stāv jautājuma vārds; piemēram: Kādēļ — — — — No kurienes — — — — Kādā nolūkā — — — — Vai — — — — u. t. t., tas ir tā, kā visā šinī vingrinājumā jau bija izdarīts. Bet laudis mēdz runāt un jautāt tā: Tu nāci no kurienes? Viņš tevi sitā kāda iemesla dēļ?

Šie ir apgriezti jautājumi un viņi ir nepraktiski. No tiem vajadzētu izsargāties. Teici to saviem tuviniekiem!

5. Noskatīšanos apgrūtina izloksnes, tā kā ar svešu cilvēku no cita apgabala tev būs grūtāki sarunāties. Tādās reizēs nelieci svaru uz katru vārdu, bet no saprastiem vārdiem sakopo domas un liecies vadīties no tām.

Lai tevi pamudinātu censties un pašam uz sevi paļauties, es te piezīmēšu, ka es pazīstu jaunu cilvēku, kurš iemācījās ļoti veikli lasīt no lūpām savu mātes valodu, t. i. latviski, pēc tam iemācījās arī runāt krieviski un vāciski un tagad viņš jau no pirmā acumirkļa uzķer, kādā valodā viņu kāds uzrunā un tad tanī valodā atbild.

Daudzi, kam ar viņu bijušas darīšanas, pat nav manījuši, ka viņš nedzird ar ausīm, jo tik ātri un veikli viņš „dzird“ ar acīm. — Kara laikā viņš kalpoja krievu armijā kā kara ierēdnis praporščika činā un veica savus uzdevumus kanceļjā ar labām sekmēm. Tagad viņš kopj sava tēva mājas Zemgalē.

* *
*

6. Vācieši izlaiduši saviem kara invalīdiem, kas zaudējuši dzirdi, sekojošus aizrādījumus:

- I. Citu cilvēku valodu tu vari noskatīties no lūpām. To tu vari iemācīties vingrinoties. Apmeklē tādus kursus!
- II. Jāskatās uz muti, lūpu, mēles, vaigu, smakra un kakla kustībām un vaibstu spēli.
- III. Nostājies tā, kā runātāja muti vari redzēt gaismā un lūdz viņu, lai viņš neaizgriežas projām, kāmēr ar tevi runā.

- IV. Esi pacietīgs un nezaudē dūšu, ja sākumā sekmes vājas. Vēlāk ies labāki.
- V. Neizvairies no sabiedrības un sarunām ar citiem!
- VI. Neesi aizdomīgs! Nedomā, ka citi tevi aprunā, ja tu nesaproti viņu sarunu!
- VII. Nēsā līdz piezīmju grāmatiņu, lai svarīgākās sarunās varētu šo-to ar rakstu piepalīdzēt un novērst pārpratumus!
Ja saruna ir bijusi noslēpums, tad iznīcini tūlīt visas rakstītās piezīmes, lai citi viņas nedabū.
- VIII. Lasi daudz, bet taupi acis, jo tām ir liela vērtība!
- IX. Esi uzmanīgs ceļā un uz ielas!
- X. Nepērci nekāda dzirdes aparata, pirms neesi apjautājies pie ausu ārsta!

* * *

7. Kā jau minēts, Vācijā atklāti sevišķi kursi visiem tiem invalīdiem, kam nav vairs dzirdes. Mums tādu kursu vēl nav, bet varbūt viņi tiks sarīkoti, ja lietu iekustinās un virzīs uz priekšu. Pagaidām jāiztiek ar šo grāmatiņu.

Bet nav jau jādomā, ka kursi ielies, kā ar kaņoti. No tiem, kas Vācijāursos sākuši mācīties, daži svieduši vingrināšanos pie malas — grūtumu dēļ. Turpretim citi, kas pēc grāmatām mācījušies mājā, izmācījušies un jūtās laimīgi.

* * *

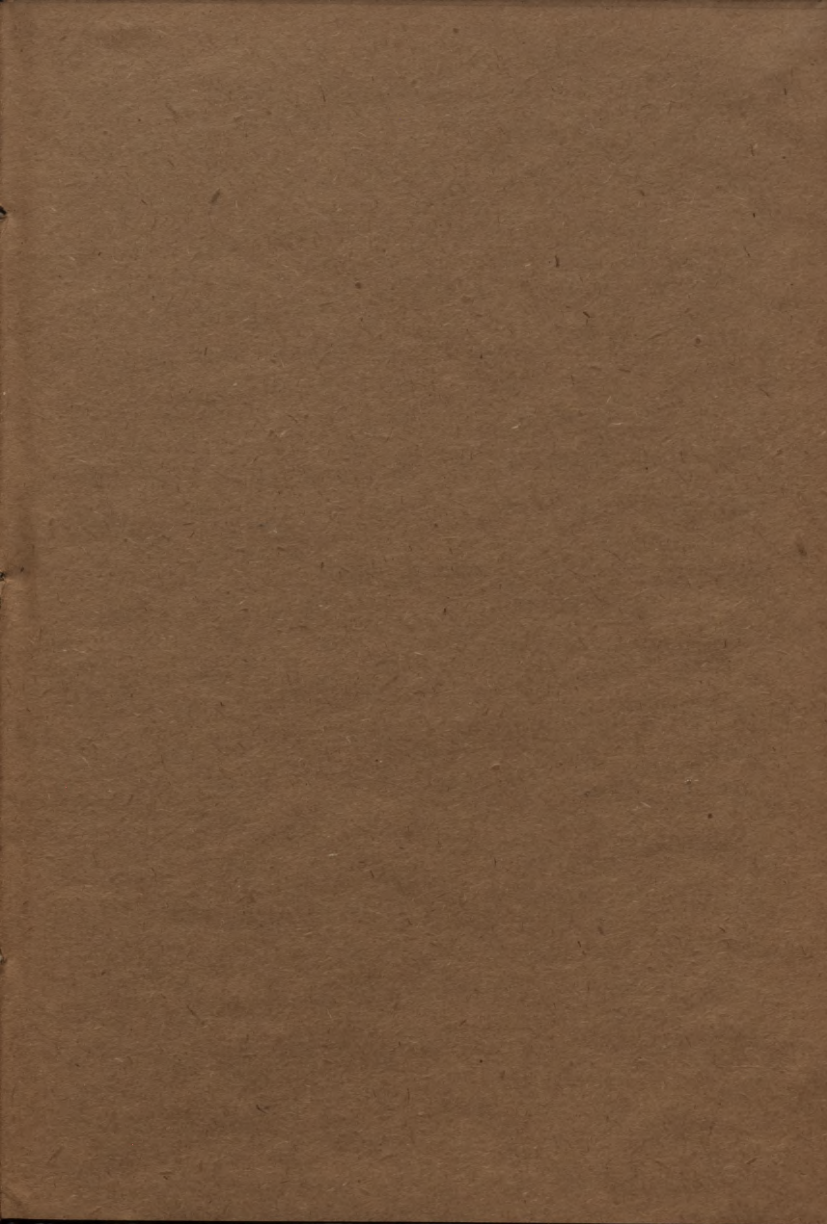
8. Atšķir tagad grāmatu atkal no iesākuma un izlasi spoguļa priekšā visus sīkos rakstus arī, tāpat kā pirmo reizi lasīji rupjos burtus, vārdus un teikumus.

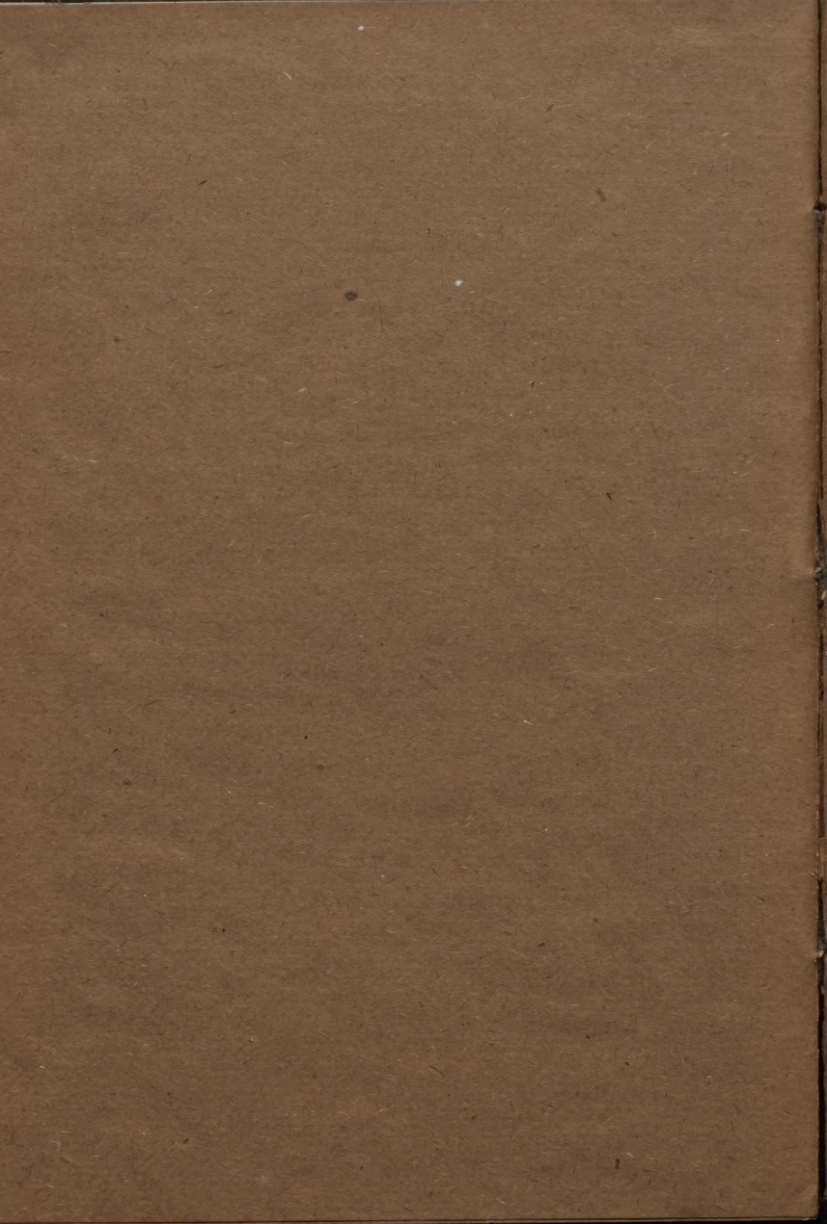
9. Kad to esi padarījis, tad vari ņemt kaut kuŗu citu grāmatu, kuŗa tev patīk lasīt un pēc viņas vingrināties spoguļa priekšā katru dienu pa gabaliņam. Bet ne no vietas! Ir gluži viena alga, vai tu vingrinies grāmatas sākumā, vidū vai beigās. Kad tik vingrinies, — ar to pietiek!

10. Lasi arī katru dienu avizi! Ja tev pienāk nedēļas avize, tad lasi to!

1 3. ZEP. 1923

30

LATVIJAS NACIŅONĀLA BIBLIOTĒKA

0305031134